

# Tidligere NS-folk og arbeidslivet.

Nationen. 15-12-48.

Under ovennevnte overskrift skrev Aftenposten den 23. oktober om gjeninntagelse i arbeidslivet av tidligere NS-folk, som har sonet sin straff — og sier derunder, at det må bero på en misforståelse når flere hevder at staten ikke tar inn igjen tidligere NS-folk. Men dessverre er det nok så, at stat og kommuner er de som stiller seg mest avvisende. Etter regjeringens standpunkt til spørsmålet skulle det vel være de offentlige myndigheter som her burde gå i spissen, men det ser ut til at de lavere instanser rundt omkring i landet på mange måter saboterer den parole som er utgått fra regjeringen, fagorganisasjonen og Arbeidsgiverforbundet. Og da kan man ikke godt forlange at de private bedriftsledere skal være imøtekommende.

Som en av dem der i stillingsmedfør kommer disse forhold spesielt inn på livet vil jeg derfor be om plass i Deres ærede bad for en liten orientering og for en alvorlig appell til alle om å hjelpe til å løse dette problem.

Jeg har i et par artikler i Adresseavisen sagt at dette å skaffe de løslatte NS-folk passende arbeid er vårt største samfunnsproblem i dag. — Selvsagt er der også andre problemer av største betydning, men intet griper slik inn i de fleste familier og intet berører alle samfunnets borgere på den ene eller den annen måte slik en heldig og fornuftig avvikling av oppgjøret med de mange tidligere medlemmer av NS. — Vi må nemlig ikke glemme at direkte og indirekte berører rettsoppgjøret kanskje nærmere to hundre tusen mennesker, hvortil dessuten kommer

dissens venner og bekjente. — Det er vel og bra at vi har fått bestemmelsen om prøveplassering etter 50 pst. soning, men en framskyndet løslatelse bedrer ikke situasjonen for alle disse mennesker, ja selv et alminnelig amnesti har liten betydning, hvis dette ikke også ledsages av muligheter for å få et passende arbeid igjen. — Da mener mange at de kan likeså godt bli sittende inne — enkelte som er løslatt har uttalt ønske om å komme inn igjen framfor å gå arbeidsløse. Alt dette skaper stor bitterhet i vide kretser.

Vi løser imidlertid ikke problemet med å skaffe de tidligere medlemmer av NS arbeid, ved på sett og vis å tvinge dem til å finne seg tilrette med en altfor redusert tilværelse — de må mest mulig hjelpes tilbake til noenlunde de samme forhold som de før levde under og hvor de også har betingelser for å gjøre mest nytte for seg, ellers blir der en permanent misnøye og uro omkring dette. Og vedkommes gamle arbeidsgiver må være den første til å hjelpe en tidligere arbeider eller funksjonær til et levebrød igjen — dette gjelder også stat og kommuner. Naturligvis må dette være betinget av at der ikke, bortsett fra hans politiske meritter, har vært noen saklig grunn til hans avskjedigelse, eller at han under okkupasjonen forlot sitt gamle arbeid frivillig for å gå i tyskerne eller nazistenes egen tjeneste.

Det offentlige må imidlertid gå foran, angir retningen. Ved frigjøringen var parolen «Straff over alle NS-folk», nå må vi få en ny parole om at alle NS-folk, som har sonet sin straff, skal

skaffes passende arbeid og helst i deres gamle yrke og de som var for unge til å ha noe tidligere yrke, må skaffes en beskjeftigelse som passer for deres utdannelse og evner. Også stat og kommuner må praktisere dette. Der hvor rettighetstap hindrer gjeninntak i offentlig tjeneste bør en i hvert tilfelle overveie om det kan jenkkes herpå, så samfunnet kan få nytte av disse folks utdannelse og av de erfaringer mange av dem har høstet ofte gjennom en mannsalders godt arbeid i det offentlige tjeneste.

Siden foranledningen til disse mine betraktninger er forholdet med tidligere offentlige tjenestemenn og embetsmenn, vil jeg nevne, at jeg blant tidligere NS-folk kjenner til folk fra alle offentlige etater og nærsagt av alle tjenestegrader som fremdeles går ledige — mange har gjort det i både ett og to år uten å kunne få varig beskjeftigelse. Jeg regner ikke da med at en del av disse i ventetiden har påtatt seg gårds- eller skogsarbeid, eller annet midlertidig kroppsarbeid, — målet må jo være å få dem tilbake til stillinger som de måtte passe for. Det samme gjelder NS-folk som har vært ansatt i det private næringsliv, såsom handel og industri, bank- og forsikringsvesen etc., også har er det vanskelig å komme inn igjen, men man kommer ikke utenom det hvis man vil skape ro omkring disse spørsmål.

En eldre lektor eller en ingeniør med god eksamen fra NTH blir aldri forsonet med å fortsette sitt liv f. eks. som skogs- eller gårdsarbeider, med all respekt for dette yrke, og samfunnet er heller ikke tjent med at hans kostbare utdannelse og hans erfaringer ikke skal komme til nytte. Slik er det også med mange andre, så som kontorfolk, bankmenn, butikkfolk osv. Og her må både være offentlige myndigheter og alle private bedriftsledere være seg sitt samfunnsmessige ansvar bevisst og hjelpe til å løse dette problem, selv om det nok kan være forståelig at mange kjer

seg for å ta inn tidligere NS-folk og særlig da i mer overordnede stillinger.

Ingen av oss er tjent med at der fortsatt skal eksistere et mindretall innen landet av misfornøyde, tildels også misforståtte og villedede mennesker, som blir boikottet av den øvrige del av befolkningen og som naturlig nok derfor rotter seg sammen og blir mer og mer sammensveiset til en enhet. I en gitt situasjon kan de bli en alvorlig fare — deres opparbeidede bitterhet kan komme til å gi seg utslag som en helst vil unngå. Det er i hvert fall et uromoment i vårt samfunn, som vi må gjøre alt for å eliminere, og det kan vi kun gjøre ved å følge regjeringens og de store organisasjoners appell om å gjenoppta i samfunnet og i arbeidslivet igjen alle de som har sonet sin dom. Og nå må det bli virkelig alvor og mer fart i dette, hvis ikke problemet skal vokse oss over hodet.

Mange NS-folk har nå gått uten arbeid eller iallfall uten noen varig beskjeftigelse siden frigjøringen, familiene har til dels lidt nød, har måttet ty til forsorgsvesenet eller er blitt underholdt av slekt og venner. — Lediggang er roten til alt ondt, heter det — og det er ingen tvil om at disse store vanskeligheter for de løslatte NS-folk med å få en passende og varig beskjeftigelse, så de kan forsørge seg og sine, det avler en bitterhet mot samfunnet, som kan få de mest uheldige følger både for dem som det først og fremst rammer og for det hele samfunn. Det er trist å være vitne til alt dette og samtidig vite, at med litt god vilje kunne meget rettes på. I nevnte artikkel i Aftenposten skrives, at vel en del av oss fremdeles ikke er fri for fariseisme og hevnlyst — det er dessverre så sant som det er sagt — men dette må man nå prøve å få slutt på. Det tjener ikke til noe positivt, og jeg vil så kraftig jeg kan appellere til alle om å vise sin menneskekjærlighet og samfunnsånd — gi de løslatte NS-folk som har sonet sin dom en fair chance til å rehabili

tere seg — rekk dem en hjelpende hånd så de kan komme i et arbeid som de er skikket for og slik at de kan forsørge seg selv og sin familie.

Men hvis der ikke nå med det første blir en forandring til det bedre med hensyn til å skaffe disse folk passende varig arbeid, da er det mitt inntrykk, at kanskje den eneste utvei blir den, som en tidligere NS-mann gir uttrykk for, idet han skriver til meg:

«Det ser nesten ut til at man her i Norge ikke har bruk for våre kunnskaper og erfaringer, og i stedet for at vi skal gå arbeidsløse i årevis og ligge samfunnet til byrde her i landet, ville det være bedre om staten direkte hjalp oss til en ny start i et annet land ved å ta opp forhandlinger f. eks. med Canada, USA og Australia, om å åpne adgang for tidligere NS-folk, som har sonet sin dom, til å innvandre dit utenom den vanlige kvote.»

Vedkommende skriver videre:

«I visse tilfelle ville det kanskje lønne seg for staten eller for de enkelte kommuner å bevilge reisepenger, slik som man jo praktiserte det etter forrige verdenskrig, når det gjaldt arbeidsløse som mente at de i et annet land hadde bedre muligheter for å klare seg — i stedet for at disse fortsatt skal underholdes av forsorgsvesenet her hjemme.»

Dette er naturligvis å sette saken på spissen, men der er dog dessverre megen realitet i det allikevel. Mange fanger har til meg sagt direkte, at de ikke kan tenke seg å fortsette her i landet. De er blitt bitre ikke bare over rettsforfølgningen, som kanskje er blitt noe for omfattende, men kanskje mest bitre over de arbeidsvanskeligheter de møter etter løslatelsen, da de trodde de hadde gjort opp med samfunnet og var ferdig med sin straff, slik som en NS-mann, som gjennom mange år før okkupasjonen var en ansett lensmannsfullmektig, skriver til meg:

«Imidlertid viser det seg til min be

drøvelse og forferdelse at den egentlige straff først begynte etter at jeg var ferdig med avsoning av min dom.»

Dette med utvandring av et større antall tidligere NS-folk er et spørsmål som utviklingen — eller man kan si mangel på utvikling — tvinger fram og som våre ansvarlige myndigheter må overveie — eventuelt legge tilrette ved forhandlinger med andre land — men jeg kan ikke si annet enn at jeg meget ville beklage om de mange dyktige mennesker som utvilsomt finnes blant de tidligere NS-folk, skulle måtte reise fra landet for å skaffe seg et varig levebrød. Der skulle da være plass nok her i vårt tynt befolkede land med de mange ikke utnyttede muligheter.

La oss alle nå forsøke å tilgi det som hendte under de ulykkelige okkupasjonsårene og i stedet arbeide sammen for vårt felles fedreland — et forsoningsland hvor der er plass til oss alle, slik at de NS-folk, som har sonet sin dom, kan gis anledning til å bli gode og nyttige samfunnsborgere igjen.

Ekte i desember 1948.

Bjarne Tvete.

Sosialsekretær ved Innherad  
Tvangsarbeidsleir.

## Ny kommisjonær:

Hjartdal, Telemark

Olav J. Øygarden,  
Hjartdal

tar mot kontingent  
og nye abonnenter

**NATIONEN**

## Sykepleiersker i Høyesterett. 18. 11. 46.

Høyesterett har i siste uke behandlet ankesaker fra en rekke sykepleiersker som tjenstgjorde i det tyske Røde Kors. Ved de respektive byretter og herredsretter hvor sakene i første instans ble behandlet, varierte straffene fra tvangsarbeid i 3 år og 1 måned til 1 års betinget fengsel.

Høyesterett har tatt ankene til følge i de forskjellige saker og nedsatte den på 3 år og 1 måned idømte frihetsstraff til 1 år og 3 måneder. Straffene på 8 og 7 måneder ble forhøyet til 1 år og 3 måneder. Fengsel i 6 måneder ble forhøyet til 1 år og endelig ble den betingede straff på 1 år gjort ubetinget for samme tidsrom. Samtlige ble idømt rettighetstap.